

Martin Fahlgren

Libyen i backspegeln – böcker om Libyen

Innehåll

Introduktion	1
1. Vijay Prashad, Arab Spring, Libyan Winter	2
<i>Om Arab Spring... på nätet:.....</i>	<i>2</i>
2. Maximilian Forte, Slouching Towards Sirte: NATO's War on Libya and Africa	3
<i>Förord.....</i>	<i>3</i>
<i>Recension. Libyens fall</i>	<i>6</i>
<i>Om Slouching Towards Sirte ... på nätet:</i>	<i>9</i>
3. Horace Campbell. Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya	9
<i>Introduktion. Natos intervention i Libyen: En lektion i kolossalt misslyckande</i>	<i>10</i>
<i>Recension. Sättet det startar på: Libyen och den katastrof humanitära interventioner leder till ...</i>	<i>20</i>
<i>Om Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya på nätet:.....</i>	<i>23</i>
Ytterligare lästips.....	23

Översättningarna har gjorts av Björn Erik Rosin

Introduktion

I februari 2011 utbröt ett uppror mot Kadaffi, som snabbt blev väpnat. I mitten av mars antog FN:s säkerhetsråd (med 10 röster för, 0 emot och fem nedlagda, bland dem Ryssland och Kina) en resolution som auktoriserade insättning av NATO-flyg för att ”skydda civila”. Därmed inleddes ett bombkrig som pågick i drygt ett halvår och som inte höll sig inom de ramar som uppställt av FN-beslutet: Västflyget användes för att understödja rebellstyrkornas militära operationer, dvs fungerade i praktiken som rebellstyrkornas flygvapen.

Kriget pågick till den 20 oktober 2011, då Kadaffi infångades och dödades. Därmed tog Kadaffi-epoken slut i Libyen. Förväntningarna på vad detta skulle innebära var stora, i synnerhet bland västimperialisterna, som nu hoppades att få lukrativa oljekontrakt m m. Även delar av vänstern hade stora förhoppningar på Libyen. Tyvärr har hittills alla dessa förhoppningar kommit på skam. Varför gick det snett? Hur få slut på kaoset? osv. – detta är viktiga frågor som alla borde ställa sig, särskilt inom vänstern, oavsett hur man såg på konflikten mellan den pågick.

Men tyvärr har den svenska vänstern i stort sett hållit tyst under de 2,5 år som förflutit sedan kriget slutade. Detta gäller i synnerhet de som var mest entusiastiska över störtandet av Kadaffi. Detta beror givetvis i hög grad på att det finns mycket litet som ger anledning till att se positivt på det kaos – politiskt, ekonomiskt, militärt, socialt, säkerhetsmässigt – som råder och det finns heller inte några tecken på att situationen skulle vara på väg att förbättras. Snarare verkar anarkin – i ordets negativa mening – fördjupas, med mord och attacker på politiker, journalister, advokater, vittnen osv, tusentals sitter i fångläger och fängelser (bl a många svarta från Tawergha) utan rättegång, demonstrationer har attackerats (med många dödsoffer), strider pågår ständigt mellan olika miliser (vissa av dem uttalat jihadistiska), alltmer tydliga splittringstendenser (där i synnerhet tecknen på att Cyrenaica (i öster) är på väg bryta sig loss blir alltid fler) m m, m m, m m.

På marxistarkivet har vi trots allt försökt följa vad vänstern skrivit om Libyen efter Kadaffis störtande. Det hittar du i följande artikelsamlingar:

[Varthän går Libyen? Vänsterpress om Libyen](#) (oktober 2013) och [Vänsterpress om Libyen](#) (november 2013).

Den förstnämnda av dessa samlingar ledde också till en polemik mellan mig (MF) och Benny Åsman, som redovisas i artikeln ”Benny om Libyen” i artikelsamlingen [Syrien och Socialistiska Partiet](#) (november 2013).

Detta är tyvärr allt. F ö har tystnaden när det gäller Libyen varit bedövande.

Det borde därför vara hög tid att titta lite djupare på närmare på varför det gick som det gick, dvs bakgrunden till upproret i Libyen och hur det utvecklades, NATO:s och västimperialismens roll i det hela osv. Här ska vi presentera några lite mer omfattande försök att beskriva och analysera detta.

Vi utgår från tre böcker om Libyen-kriget, vars författare allesammans tillhör ”vänstern” i någon mening. Böckerna tas upp i den ordning som de publicerades, dvs den äldsta först. Alla tre är mycket kritiska mot västmakternas agerande. Exempelvis är de överens om att USA/NATO missbrukade det mandat som gavs av FN:s säkerhetsråds resolution 1973 (från mars 2011), när de använde militärflyg för att stödja rebellsidan i dess försök att störta

Kadaffi-regimen, eftersom FN-beslutet enbart auktoriserade upprättandet av en flygförbudszon ”för att skydda civilpersoner och områden med civilbefolkning”.¹

När det gäller den första – och äldsta boken (*Arab Spring, Libyan Winter*) – har vi begränsat oss till att kortfattat presentera boken och dess författare, samt redovisa ett antal länkar till engelskspråkiga recensioner. För de två övriga har vi (förutom länkar till engelskspråkiga recensioner) även översatt författarnas egna inledningar/förord, samt en bokrecension vardera (översättningarna har utförts av Björn Erik Rosin). På detta sätt får författarna själva introducera sina böcker och redogöra för huvuddragen i hur de ser på saken.

Martin F 24/4 2014

1. Vijay Prashad, *Arab Spring, Libyan Winter*

AK Press, april 2012

Vijay Prashad är en indisk historiker och journalist som betraktar sig själv som marxist. Han är specialist på Sydostasien och innehar bl a en professur Trinity College i Hartford (där han även är chef för internationella studier). Författare till många artiklar (ofta publicerade på *Counterpunch*) och ett 15-tal böcker, den sista *Poorer Nations: A Possible History of the Global South* (Verso 2013).

På svenska finns hans bok *När bojorna brast: historien om Tredje världens segrar och nederlag* (Leopard 2010). På marxistarkivet finns en artikel av honom (från början av 2011) – ”Libyen – Stulen vår” som ingår i artikelsamlingen [Artiklar i Clarté om kriget i Libyen](#).

Som framgår av bokens titel så består den egentligen av två delar.

Den första handlar om den ”arabiska våren” ganska allmänt – mycket rör Egypten, men även upproren i andra länder tas upp (Tunisien, Bahrain och Jemen). Författaren ser positivt på dessa uppror, men diskuterar också imperialismens (USA, EU och Israels) och de omgivande reaktionära arabstaternas (särskilt Saudi-arabien och Qatar) agerande och strävan efter att få kontroll över händelseförloppet.

Den andra (större) delen av boken handlar om Libyen och där är författaren mycket mer negativ – ”våren” har blivit till ”vinter”.

Om Arab Spring... på nätet:

[Rebellious Spring, Murderous Winter](#) (på Counterpunch)

[A Review of Arab Spring, Libyan Winter](#) (Continent)

[“Arab Spring, Libyan Winter” has timely lessons for NATO summit](#) (People’s world)

¹ Se http://sv.wikipedia.org/wiki/FN:s_säkerhetsråds_resolution_1973, för en redogörelse för denna resolution och omständigheterna kring densamma.

2. Maximilian Forte, *Slouching Towards Sirte: NATO's War on Libya and Africa*

Montreal, november 2012

Bokförfattaren **Maximilian C. Forte** är professor i antropologi vid Concordia-universitetet i Kanada. 2007 grundade han *Zero Anthropology Project* (för en ”programförklaring”, se [About Zero Anthropology](#)).

Han har skrivit flera böcker bl a om Västindien och om imperialismen (*The New Imperialism* 2 vol 2011).

Hans senaste bok, *Emergency as Security – Liberal Empire at Home and Abroad*, kom ut i januari 2014

På Internet (webbplatsen Counterpunch) finns åtminstone en Forte-artikel skriven innan kriget tog slut.:

[The Top Ten Myths in the War Against Libya](#)

Nedan återges först Libyen-bokens förord och sedan en *recension* av boken, båda i svensk översättning. Och allra sist redovisas länkar till andra recensioner (på engelska)

Förord

Ur Maximilian Forte, *Slouching towards Sirte: NATO's War ...*

Varför ingrep Nato med militära medel i Libyen? När började interventionen i själva verket och vilka former tog den sig? Handlade Natos militära kampanj verkligen om att rädda liv, som de främsta politiska ledarna i Natos medlemsländer gjorde gällande? Eller var det bara ytterligare ett krig om oljan? Vilka blev följderna av den utländska interventionen? Vad kan vi lära om våra regeringar, våra medier och våra ideologier, i synnerhet de som framträder som västligt humanitärt agerande? Det är de frågor som behandlas främst i denna bok, som startade som ett forsknings- och bokprojekt från de första gatuprotesterna i Libyen i februari till efterdyningarna av de första nationella valen i juli 2012.

Min argumentation, som koncentrerar sig på den utländska interventionen, går ut på att Natos kampanj representerar den fortsatta militariseringen av västlig, särskilt USA:s, utrikespolitik och framväxten av den nya ”militära humanismen”. Natos krig i Libyen utmålades som en humanitär intervention – bomber för att ”rädda liv”. Försök till diplomatiska lösningar kvävdes. Fredssamtal saboterades och gjordes omöjliga. Libyen förhindrades att komma till tals i FN, där skumma icke regeringsbundna organisationer och ”människorättsgrupper” hade fritt fram att sprida överdrifter, direkta lögnen och rasistiskt baserad skräckpropaganda, som användes för att legitimera grymheter och etnisk rensning i demokratins namn. Inget kunde hindra en rush mot krig långt snabbare än vad som varit fallet i samband med George W Bushs invasion av Irak. En ihärdig vägran att undersöka sammanhang, orsaker, och de förfärliga följderna av intervention vittnar om omfattningen av de myter som kom till användning för att rättfärdiga och motivera kriget, som framställdes som förebildligt av anhängare till den interventionsdoktrin, som går under namnet ”Skyldighet att ingripa för att skydda civila”.

Denna bok går igenom de händelser, utvecklingsskeden och beslut, som ledde fram till Natos krig, hur kriget bedrevs och följderna av det. Den visar att västliga relationer med ett ”rehabiliterat” Libyen efter 2003 i bäst fall var skakiga, inpyrda av misstro och uppvisade USA:s vilja till regimförändring. Men det alternativ utländska makter föredrog, Nationella övergångsrådet, hade större legitimitet i Europa och Nordamerika än i Libyen, något som banade väg för ett nytt och pågående våld i landet. Natos krig gällde inte mänskliga rättigheter, trots all officiell propaganda. Dessutom kan varken målet att ”rädda liv” eller den påstådda karaktären hos Gaddafiregimens ”hantering av mänskliga rättigheter” någonsin rättfärdiga vad Nato tvingade fram. Långt fler människoliv gick till spillo, och fortsätter att spillas, än om det inte skett någon utländsk intervention över huvud taget. Nato misslyckades inte bara med FN-uppdraget att skydda civila, man utgjorde ett hot mot långt fler och struntade helt i civilbefolkningen. Nato påstod sig ha räddat Benghazi undan en massaker och samtidigt föröddes Sirte med hjälp av Natos bomber. Om detta krig inte handlade om mänskliga rättigheter var det heller inte enbart en fråga om olja, även om oljan har avgörande betydelse.

Natos krig bör i stället ses inom ramen för en större process av militarisering av USA:s relationer med Afrika, där Pentagons AFRICOM strävar efter att bromsa pan-afrikanska initiativ av det slag Muammar Gaddafi ställde sig i spetsen för. I ett större sammanhang ingår det i konflikten mellan USA (på nedåtgående) och Kina, Ryssland och andra uppåtgående regionala makter om tillgång till såväl politiska som materiella resurser som ett led i ett försök att kontrollera inriktningen på uppror i en region med avgörande geopolitisk och ekonomisk betydelse för USA och Europa. Det en gång burgna, självständiga och självsäkra Libyen står nu inför kollaps, beroende och fortsatta inbördes stridigheter i en tid av största tänkbara politiska och ekonomiska instabilitet och osäkerhet för hela världssystemet. Så ser alltså det Libyen ut som till sist fått godkännande av väst.

Denna bok skrevs i syfte att granska, sammanfatta och tolka en betydande mängd dokument från huvudaktörerna bakom interventionen, framför allt diplomater, militära och politiska ledare, människorättsaktivister, journalister och andra. I och med att de militära operationerna främst skedde från luften – beordrade och planerade på avstånd – tar boken inte upp viktiga lokala aktörer, ”på marken”, med etnografiska detaljer om deras personliga levnadshistoria eller någon skildring av vardagslivet i Libyen. I stället ligger fokus på den ideologiska rökridå, som spreds världen över, i synnerhet för den allmänna opinionen i väst, och dess relation till vad som framkommit genom ögonvittnesskildringar av kriget i Libyen och utvecklingen efteråt.

Perspektivet av att ”vara på plats”, som denna bok genomsyras av, kanske kommer som en överraskning för en del läsare i väst. Men var och en av oss har alltid varit ”på plats” i den meningen att den centrala delen av analysen – vad ”på plats” går ut på här – utgörs av våra militära uppfattningar, våra ideologier, våra fantasier om att kunna kontrollera händelserna, den självbild vi byggt upp, och våra politiska konflikter. Där är vi alla ögonvittnen och medverkande. Hur mycket fältstudier som än skulle göras i Libyen kan de aldrig, i sig, bidra till en förklaring av och en förståelse för drivkrafterna och de psykologiska operationerna bakom militarism och interventionsdoktriner eller den humanitära täckmantel, som härstammar från våra samhällen och vårt ekonomiska system. Denna bok är ett försök att teckna konturerna av den helheten och komma med en kritik av den politiska kulturen i senimperialistiska västliga samhällen, av den sorts moralism som serveras för masskonsumtion och den syn på mänsklig-heten, som ligger inbäddad i Natos och USA:s sätt att framställa sin utrikespolitik och deras försök att framkalla upprördhet hos den allmänna opinionen.

Olika källor har använts, i första hand publicerade dokument, pressreleaser, privata och oberoende analytiker av underrättelsematerial, samt rapporter från journalister och människo-

rättsgrupper, som varit i Libyen under kriget och efteråt. Som alltid är yttersta noggrannhet och källkritik nödvändigt.

Bland de viktigaste källorna finns de telegram från USA:s ambassad, som WikiLeaks publicerat. Dessa rapporter är i första hand skrivna av diplomater knutna till USA:s utrikesdepartement och representerar därmed inte andra, okända rapporter producerade av militära organ och underrättelsetjänster, som kan ha varit inblandade i att dra upp planer för att störta Gaddafi. Vidare har vi inte tillgång till alla de telegram som skrevs under den aktuella perioden – jag har granskat 598 telegram enbart från USA:s ambassad i Tripoli, samt ytterligare 600 från USA-ambassader i Afrika och Karibien, av vilka inget tillkommit efter 2010. Telegrammen är skrivna av amerikaner, för amerikanska ändamål, påverkade av amerikanska uppfattningar och med begränsade kontakter med det libyska samhället. Av dessa och andra skäl skulle det vara oklokt att se dessa telegram som ”sanningen” om Libyen. De är användbara för att få en uppfattning om frågor som varit av intresse för USA och om landets nätverk av kontakter i Libyen.

Natos dokument är än mer begränsade, särskilt när de utgörs av de dagliga pressreleaserna om ”Operation enat skydd”. De tenderar att bestå enbart av en uppräkningslista av antalet insatser i luften och de mål som bombats och försöker få allmänheten att ta dem för sanningen, när de i själva verket döljer attacker på civila mål eller mot enskilda individer, som Muammar Gaddafi.

Rapporter från människorättsorganisationer förtjänar också kritisk granskning. De ledande där stödde utländsk intervention och in i det sista uppförstorade man kritiken av ”Gaddafis styrkor”, samtidigt som man något reducerade direkt kritik av upprorssidans agerande och än mer tonade ner kritik mot Natos operationer. Först sedan Natos operationer upphört började de mer kraftfullt kritisera den nya regimens kränkningar av mänskliga rättigheter och kom med några halvhjärtade försök att dokumentera civila offer för Natos bombningar.

Andra officiella dokument av värde är sådana som återfinns i rapporter från medlemmar av USA:s kongress, kongressens forskningsservice, pressekreterariatet i Vita huset, försvarsdepartementets presstjänst, Enheten för offentliga frågor inom AFRICOM, m fl. De flesta uttalanden, intervjuer och dokument från dessa källor har betecknats som officiellt godkänd statlig propaganda och måste läsas i det ljuset och i relation till den verkliga händelseutvecklingen. Emellanåt kan de, givetvis, vara ytterst talande för vilka intressen och motiv det rörde sig om, samt också för de förutfattade uppfattningar som styr USA:s politik.

Journalistiska rapporter kan vara användbara, om än tveeggade, när flera reportrar på ett givet ställe samverkar och visar tecken på självständighet genom att avvika från den skildring Nato skulle vilja se. Detta skedde ibland. Men de blir vilseledande när rapporter författats på avstånd och alltför mycket förlitar sig på den ena sidan i konflikten eller bara utgör en kör, som kort och gott kopierar officiella uttalanden från Nato utan ifrågasättande eller faktakontroll. I andra fall ger journalistiska kommentarer viktiga insikter om sättet att resonera på interventionssidan och i vilken utsträckning kulturellt betingad demonisering av Gaddafi blivit regel och ackumulerats under nära fyra decennier av hur medierna upprepat den galla politiska ledare i väst spridit, ofta helt okritiskt. Man måste också vara ytterst medveten om att en del mediaföretag bara nätt och jämt dolde de utrikespolitiska avsikter de tjänade, detta gäller främst Al-Jazeera som okritiskt spred Nationella övergångsrådets propaganda, precis som dess arbetsgivare, emiren av Qatar, satte in flyg och trupper i kampen mot Libyen. Men kritiken gäller också CNN, som i sin rapportering nästan kunde mäta sig med USA:s utrikesdepartement, när man inte rent av överträffade det i sitt nitiska engagemang för intervention och den ändlösa demoniseringen av Gaddafi.

Å andra sidan visade sig rapporter på plats från en del utländska anhängare till den libyska regeringen också vara problematiska genom att kort och gott upprepa påståenden från regeringens talespersoner utan granskning av trovärdigheten – exempelvis när det uppgavs att motståndsgrupperna i Misrata fullständigt besegrats av regeringssidan i ett läge när Tripoli var på väg att falla. Men även här finns viktigt material om förstörelsen och antalet civila offer för Natos bombningar, som få inom massmedia i väst brydde sig om; de kritiska kommentarerna där handlade mer om de motsägelserna och myterna bakom Natos agerande och den version man där försökte delge allmänheten. När det varit möjligt har jag också använt mig av rapporter från den statliga libyska televisionen och från högt uppsatta tjänstemän i den tidigare libyska regeringen, i första hand för att inte behöva förlita mig på vad andra påstått att de sagt och i andra hand för att i någon mån motverka mediadominansen för officiella västliga uppfattningar.

Rapporter från privata underrättelseorganisationer som Stratfor har varit användbara ibland, eftersom de oftast skrivits för betalande abonnenter i medier, bland diplomater och militära och underrättelsekretsar, och framställts av personer som i många fall har militär bakgrund eller bakgrund inom underrättelseorganisationer. Slutligen har tidigare publicerade arbeten om Libyens historia, sådana som publicerats före Natos intervention, varit av särskilt stort värde genom att ge ett historiskt sammanhang annorlunda än vad en del felaktigt betecknat som enbart en enskild ”händelse” 2011, dvs kriget.

Recension. Libyens fall

Max Ajl

Recensionen publicerad i tidskriften *Monthly Review*, april 2013

Knappast något annat krig på sistone har skakat om den euro-atlantiska vänstern lika mycket som Natos krig mot Libyen. Som ett förebud till vad som skulle inträffa när ombud för USA genomförde en attack på Syrien började såväl en vänster som var för kriget och en anti-anti-krigsvänster att fylla socialistiska nätpublikationer och tidningar med ändlösa förklaringar och slingrande motiveringar till varför en liten invasion, kanske bara en flygförbudszon, skulle vara OK – så länge det inte utvecklades till en mer omfattande intervention. De bröt upp dörren åt imperialismen samtidigt som man lät förstå att det hela skulle övervakas noga för att förvissa sig om att inte mer våld än nödvändigt kom till användning. Det orimliga i denna hållning framgick när Nato omedelbart utvidgade sitt mandat och bombade stora delar av Libyen till smulor, med hjälp av miliser på marken, vilka hälsades som revolutionärer av sådana som borde ha vetat bättre – och som enligt Maximilian Forte skulle ha kunnat veta bättre också, om de bara brytt sig om att öppna ögonen.

Forte är antropolog och vad han har att bjuda på i *Slouching Towards Sirte* är en etnografisk skildring av amerikansk kultur och det sätt denna möjliggjorde och bidrog till förstörelsen av Libyen. Det är också en omsorgsfullt dokumenterad studie av hyckleri: från den amerikanska elitens sida, från de härskande i Persiska viken, som på sistone fogat sina intressen direkt till USA:s, samt från de bomboliberaler som dök upp i samband med de ”humanitära” krigen på 1990-talet bara för att dyka upp på nytt som hejarklacksledare för förstörelsen av ytterligare ett arabland 2011. Slutligen är det en studie av sammanbrottet för anti-krigsprinciperna inom vänstern i USA och Europa, där så många ägnat sig åt en blind kärlek till förvirrade rebeller, vars ledningar från första början sträckt ut handen till det amerikanska imperiet, beredda att betala vilket pris som helst – inklusive Libyen självt – för att bli kvitt en ledare, som de inte längre var villiga att underkasta sig.

Forte inleder med att beskriva Sirte, symbolen för den nya stat Kaddafi – och närmast bokstavligt talat Kaddafi själv – byggt upp sedan en våg av petrodollar flödat in efter oljekrisen 1973 med en rad ökning av oljepriset, som Kaddafis aggressiva råvarunationalism varit en

bidragande del av. Sirte var i själva verket en andra huvudstad, full av nya byggnader och bortskämd med fördelarna av de pengar som strömmat in i det nya Libyen. Där stod Gaddafi värd för talrika konferenser, inklusive toppmöten med den afrikanska enhetsorganisationen OAU, ett nybildat pan-afrikanskt nätverk som han spelat en viktig roll i uppbyggnaden av. Sirte var också den plats dit Kaddafi 2008 valde att kalla in vd:n för ConocoPhillips för att kritisera bolagets sätt att handskas med sina oljekontrakt i Libyen.

Forte gör Sirtes öde till en symbol för det öde som drabbade Libyen under och tillsammans med Kaddafi. Och Sirte var också ett av de viktigaste målen för upprorsstyrkorna i Nationella övergångsrådet: Forte citerar en text från nyhetsbyrån AP där det hette: ”De boende tror nu att styrkorna från Misrata avsiktligt förstörde Sirte, långt utöver de normala effekterna av strider.”

Det är den förstörelsen Forte behandlar. Till skillnad från alltför många skildringar av attacken på Libyen, där det gjorts alldeles för stor affär av det partiella närmandet mellan Libyen och USA under perioden efter inledningen av det globala kriget mot terrorismen, tittar Forte tillbaka på det krigiska ansikte USA länge uppvisat gentemot Libyen, särskilt under Reaganåren, då landet utsattes för bombangrepp vid flera tillfällen, då libyska stridsflygplan, som försvarade libyskt territorium i bukten utanför Sirte, tvingades ner, då man försökte få medlemmar av den afrikanska enhetsorganisationen att vidta åtgärder mot Libyen, för att sedan på egen hand införa en rad sanktioner mot den libyska regeringen. Även om många av sanktionerna så småningom hävdades fortsatte USA:s nära allians med Saudiarabien, som låg bakom de mujaheddin, som 1996 försökte mörda Kaddafi, vilket bidrog till den bestående sprickan mellan regeringarna i Libyen och USA.

Forte syftar här till att komplicera innebörden av ord som ”uppror” och ”revolution”, som alltför ofta användas som besvärjelser för att kortsluta självständigt tänkande. Han använder sig av metoden att titta på den revolt, som började uppstå i delar av Libyen för att sedan zooma in på Sirte, Kaddafis fäste, och se om någon revolt verkligen inträffat där. Tvärtom får Forte fram att det Nato/NTC (Nationella övergångsrådet)-ledda angreppet på Sirte pågick i månader innan rebellerna slutligen kunde ta kontroll över staden. Angreppet bestod av urskillningslöst bombardemang med tunga vapen, något som Forte kan styrka genom att använda sig av vanliga västmediers rapportering om inbördeskriget.

Vidare kan Forte lägga fram ovedersägliga belägg för att Nato gjorde sig skyldigt till omfattande krigsförbrytelser under ”befrielsen” av Sirte: via uttalanden från ledningen för Nato och olika människorättsorganisationer som Amnesty International och Human Rights Watch finner han bevis för massakrer på tillfångatagna soldater ur Gaddafis styrkor och även på civila. Än mer förödande är ett citat från Georg Charpentier, FN:s samordnare av humanitärt agerande i Libyen, som i oktober 2011 talade om ”befrielsen av Bani Walid och Sirte i oktober” och därefter i en annan not ”att allmän infrastruktur, bostäder, skolor och hälsovårdsinstitutioner måste repareras, byggas upp igen och fås att fungera, intensiva och målinriktade satsningar på försoning måste också sättas in”.

Detta och tiotals andra liknande citat vittnar om att Nato kände till vad man höll på med: ett ingripande på den ena sidan i ett inbördeskrig, för ”försoning” är nödvändigt bara om man har att göra med två olika sidor och där man upphöjt den ena av dem till änglalika revolutionärer och lagt grunden till att rättfärdiga ett totalt krossande av den andra.

En annan stark sida i boken är Fortes skildring av dubbla måttstockar, inte bara från västländer och människorättsorganisationer, utan också – kanske särskilt – från Al-Jazeera och dess överdrivna, för att inte säga påhittade, skildringar av grymheter och framför allt det sätt detta uppmuntrade rasism mot mörkhyade libyer.

Forte visar också tydligt att Kaddafi förfogade över vad man nu illvilligt talar om som ”en samhällelig bas” – som om en modern stat mer skulle vara ett brottssyndikat än en välorganiserad struktur för samhällelig reproduktion. Att viktiga delar av den euro-atlantiska vänstern förmått undvika sådana frågor har lett till ett läge, där alltför många inte längre tycks kunna se skillnaden på upplopp, uppror och revolutioner.

Men hur genomförde Nato då sin intervention? Och på vilket sätt utnyttjade man den libyska regimens sårbara sidor? Här verkar Forte hamna något fel. Han skriver om de mycket reella förbättringarna av social välfärd under en populistisk rentierregims ledning och kopplar samman dessa förbättringar med regeringen. Men här skulle det ha varit till nytta med lite mer användning av akademisk litteratur som böcker av Ruth First eller Dirk Vandewalle. Även om levnadsstandarden förbättrades och oljepengarna gick till det libyska folket – åtminstone till en del – hade den medvetna ”statslösheten” hos Gaddafiregeringen lett till en situation, där staten var materiellt inbäddad i samhället, men där banden mellan de båda mer handlade om ett samhälleligt än ett medborgerligt kontrakt. Normlöshet och främlingskap kännetecknade den senare delen av Kaddafis styre och de människor, som levde under detta kände det alltmer som om de inte var herrar i sitt eget land. Ett berättigat missnöje blev resultatet.

Arabvåren gjorde att detta missnöje fann ett utlopp: och nu kommer Forte in på säkrare mark. Han avvisar talet om ”en fredlig revolt” som blev militär bara som motvillig reaktion på statens grymma repression och skriver i stället att upproret hade militär karaktär från praktiskt taget första dagen, då en attack skedde mot en militärförläggning. Forte belägger att högerflygeln av regimen var tydligt inne på att genomföra en statskupp mot Kaddafi, med direkt stöd av Frankrike, USA och framför allt Qatar, som skickade specialstyrkor, flygvapen och örlogsfartyg för att försäkra sig om att han snabbt skulle bli avlägsnad från makten.

Forte går längre än de flesta andra som analyserat statskuppen, men samtidigt inte tillräckligt långt. Al-Jazeera, den tv-kanal som ägs av emiren av Qatar och som tidigt döptes till Arabvårens röst, började den 17 och 18 februari 2011 rapportera om ”massakrer” i Libyen utförda av ”svarta legosoldater”. Källorna visade sig vara anonyma aktivister i Benghazi och på andra håll – ett scenario som spelats upp på nytt i Syrien, där Al-Jazeeras rapportering är så späckad med uttrycket ”uppger aktivister”, att inslagen inte innehåller något annat än ”vad aktivister uppgett”. Den sortens tomma utsagor tycks ha undgått stora delar av vänstern och av den orsaken är Fortes framställning kryddad med förakt för hur lättlurad och enfaldig den varit inför oppositionens propaganda.

Forte gör också bra ifrån sig när det gäller att redovisa orsakerna till varför USA aldrig gillade Kaddafi – hans besvärliga inställning till amerikanska investeringar, hans ledarskap i Afrika, hans stöd till ANC i Sydafrika, och hans starka motstånd mot AFRICOM och USA-baser på afrikansk mark. Det har gjorts alltför stort väsen av Kaddafis försök att ställa in sig hos USA från 2004. Vad man då glömmer bort är att USA förblir fientligt till alla sorters statskapitalistiska regimer, som inte är fullt ut integrerade i, och underdåniga mot, USA:s globala system, både vad beträffar fritt flöde av kapital och utrikespolitik. I båda de avseendena var Kaddafi fel man. Heritage Foundation – som rapporterar om vad som är viktigt för folk som är viktiga – har noterat att Iran, Libyen och Syrien varit de ”ekonomiskt mest ofria” länderna i regionen, dvs minst öppna för amerikanska investeringar och alltför ofta benägna att stödja palestinska motståndsrörelser, kritiska mot normalisering av relationerna med Israel, beredda att stötta vänsterflygeln inom al-Fatah, och andra sorters motspänstigt beteende som USA-imperialisterna aldrig kunnat förlåta.

Exemplet Libyen ger anledning att omvärdera gängse teorier om imperialismen, som haft svårt att förstå den roll västkapitalistiska intressen intagit gentemot statskapitalistiska regimer, även sådana som infört nyliberala åtgärder ekonomiskt eller urholkat sina egna sektorer inom

industri och jordbruk. Vad de teorierna missat är den totala fientligheten från USA:s regering, och den härskande klassen där, gentemot varje utländsk regim, som verkar i färd med att förverkliga ett eget nationellt projekt.

Även om Forte är en vänsterman är han ingen marxist, vilket utgör en svaghet i hans bok. Därmed missar han möjligheten att förklara hur de positiva sociala förändringar, som genomfördes under Kaddafijuntan också ledde till Libyens fall – på grund av att det saknades en revolution inom den Gröna revolutionen skedde en kupp från regimens högerflygel mot den populistiska statskupp, som fört Kaddafi till makten. Vänstern måste kunna förstå både de goda sidorna hos populistiska regimer och deras begränsningar. Detta behövs för att det ska gå att förstå vilken form av oppositionell rörelse som både kan försvara de landvinningar som gjorts – om än djupt deformerade – under den tidigare regimen och hur man ska kunna bygga vidare på dem, mot nya horisonter. Men det är teoretiska och politiska frågor vi stod inför långt innan förstörelsen av Libyen och som kommer att finnas kvar efteråt också. Forte har gett ett viktigt bidrag till kunskap om denna eländiga episod för den euro-atlantiska vänstern, ett bidrag som bör finnas i bokhyllan hos var och en som är intresserad och berörd av förstörelsen av Libyen och i behov av en djupare förståelse av vilka de nya målen för imperiet kommer att bli.

Om Slouching Towards Sirte ... på nätet:

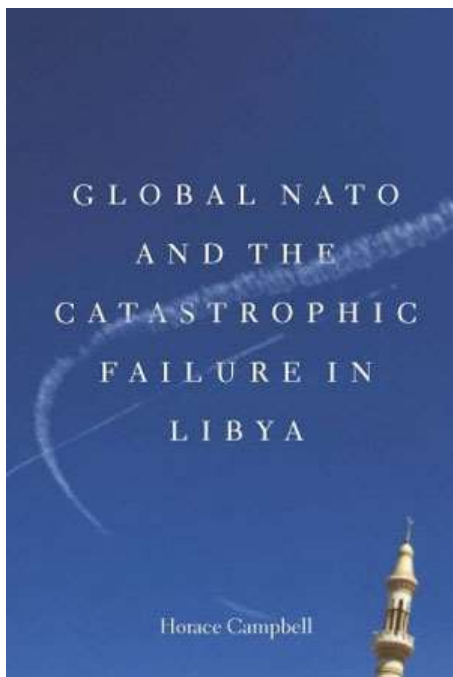
[Humanitarian Imperialism in Libya: Another Review of Slouching Towards Sirte](#) (Zero Anthropology)

[War on Libya: Not a Humanitarian Intervention](#) (Dissident Voice)

[Slouching Towards Sirte: NATO's War on Libya and Africa by Maximilian Forte](#) (Ceasefire)

3. Horace Campbell. Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya

Monthly Review Press, mars 2013

Horace Campbell är professor i "African American Studies" och statsvetenskap vid Syracuse-universitetet i Syracuse, New York. Han är född Montego Bay (på Jamaica) och har varit engagerad i befrielsekamp i Afrika och för fred och rättvisa i hela världen under över 40 år. Han har tidigare verkat bl a vid universitetet i Dar es Salaam (Tanzania) och vid Tsinghua-universitetet (i Peking). Campbell har Afrika som sitt specialintresse (han är själv färgad) och har publicerat ett stort antal artiklar och böcker som rör dessa frågor, t ex *Reclaiming Zimbabwe: The Exhaustion of the Patriarchal Model of Liberation* (2003) och *Pan Africanism, Pan Africanists and African Liberation in the 21st Century* (2006). Campbells bok om Libyen är intressant på flera sätt, inte minst därför att den lägger ett tydligt afrikanskt perspektiv på ämnet, något som vi sett mycket litet av i vanliga massmedia.

Nedan återges först Libyen-bokens inledande kapitel där författaren utvecklar sin syn på Libyen-konflikten. Därefter följer en till svenska översatt recension. Och allra sist redovisas länkar till andra recensioner (på engelska)

Introduktion. Natos intervention i Libyen: En lektion i kolossalt misslyckande

Ur Horace Campbell *Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya*

När upproren i Tunisien och Egypten bröt ut i januari och februari 2011 under stridsropet "Folket vill ha bort regimen" rörde förhoppningar över hela kontinenten om att dessa resningar var en del av ett mer omfattande "Afrikanskt uppvaknande". Tunisiens president Ben Ali tvingades avgå och flydde till Saudiarabien. En månad senare avsattes Egyptens Hosni Mubarak av folket, som organiserat en djupgående revolutionär rörelse i landet. Fyra dagar efter Mubaraks fall reste sig delar av det libyska folket i Benghazi. Inom några dagar hade resningen fått en militär karaktär, där väpnat motstånd möttes av uttalanden från landets ledning, där man lovade använda statligt våld för att göra slut på upproret.

De första demonstrationerna i Libyen ägde rum den 15 februari 2011, men redan den 21 februari rapporterades att oskyldiga civila löpte omedelbar fara att utsättas för en massaker av armén. Dessa informationer spädades på av rapporter om att landets politiska ledning brännmärkt upprorsstyrkorna som "rättor". USA, Storbritannien och Frankrike drev igenom en resolution i FN:s säkerhetsråd, som återopade principen om "Skyldighet att skydda" [Responsibility to Protect, R2P] Denna princip hade antagits och stötts av många regeringar i efterdyningarna till händelser av folkmordskaraktär i Rwanda, Bosnien och Kosovo. Den resolution 1973 som FN:s säkerhetsråd antog 2011 innehöll vaga formuleringar som "alla nödvändiga medel" för att ge gott om spelrum för de länder och politiska ledningar som dirigerade Natos intervention i Libyen.² Vad som inte sades i rapporteringen om resolutionen var att den också talat om medling och eldupphör.

Under de nio månader som följde avslöjade tillämpningen av FN-resolutionen de verkliga syften, som ledarna i USA, Frankrike och Storbritannien var ute efter. Samtidigt som västliga medier gav sig hän åt en propagandakampanj enligt traditionen att "fabricera samtycke", utsträcktes det tillstånd säkerhetsrådet givit från ett tydligt och begränsat mandat att skydda civila till en militär kampanj för regimförändring och för att döda Libyens president Muammar Gaddafi.³ När Seamus Milne en vecka efter avrättningen av Gaddafi skrev i brittiska *The Guardian* att "Om Libyenkriget handlat om att rädda liv var det ett katastrofalt misslyckande" gav han bara uttryck för en slutsats som framförts av demokratiska krafter runt om i världen och som upprepats av engagerade intellektuella som skrivit "Ett öppet brev till Afrikas folk och världen från Engagerade afrikaner".⁴ Temat om Natos misslyckande upprepades av västliga tidningar, som framhöll: "Långt ifrån att visa Natos bestående styrka avslöjade Libyenkampanjen snarare organisationens många, och växande, svagheter."⁵ Tankesmedjor och opinionsbildare som Royal United Services Institute (RUSI) i London och Jamestown Foundation i USA kunde inte avhålla sig från att peka på det uppenbara misslyckandet för detta ytterst upphaussade uppdrag, som marknadsfördes under rubriken

² Säkerhetsrådets resolution 1973 upprättade en flygförbudszon över Libyen, auktoriserade genomdrivandet av ett vapenembargo, och auktoriserade "alla nödvändiga medel" för att skydda civila". UN Security Council Resolution 1973, UN Doc. S/Res/1973, 17 March 2011, para. 6. och para 13

³ Namnet på den förre presidenten i Libyen har stavats på många olika sätt: Moammar/Muammar Gaddafi/Gaddafi/Gathafi/Kadafi/Kaddafi/Khadafi/Qadhafi/ Qathafi. I denna bok kommer namnet att skrivas Muammar Gaddafi, förutom när namnet citeras från andra källor

⁴ "An Open Letter to the Peoples of Africa and the World from Concerned Africans", *Pambazuka News*. August 9, 2011.

⁵ Ledare, "A Victory that Lays Bare NATO's Weakness", *Independent*, October 22, 2011; www.independent.co.uk/voices/editorials/leading-article-a-victory-that-lays-bare-natos-weakness-2374297.html. Se även Thom Shanker and Eric Schmitt, "Seeing Limits to 'New' Kind of War in Libya," *New York Times*, 21 oktober 2011.

”humanitärt ingripande”. Som uppvisning av västlig militär styrka och sammanhållning var Natos operation ett misslyckande och uppfattades också så av den majoritet som befann sig utanför de anglo-amerikanska mediernas huvudfåra.⁶ Skribenter från Asien kopplade den nya makthungern i Afrika till USA:s Afrikakommando (AFRICOM), samtidigt som omfattande invändningar hördes i Afrika. I sina studier av de katastrofala misslyckandena har afrikanska intellektuella försökt rikta strålkastarljuset på Natos illegala agerande och uppmanat Internationella brottsdomstolen (ICC) att utreda och fastställa huruvida brottsliga gärningar begåtts i Libyen.

Ett år efter det att Natostyrkorna inledde uppdraget att genomföra en regimförändring i Libyen är det, i skenet av den rådande laglösheten, tortyren och terrorkampanjerna som rivaliserande miliser ägnar sig åt, fortfarande fruktbart att återge grunddragen i de afrikanska idéer som då framfördes. Amnesty International, på intet vis någon Natofientlig organisation, kom i februari 2012 med en rapport som i detalj belyste den utbredda tortyren i fängelser och provisoriska arrestförhållandena i Libyen. Rapporten innehöll dokument om grymma förhållanden, som misshandel med piskor, kablar, metallkedjor och träkäppar, användning av metoder som eldskott, utdragning av naglar och våldtäkt. Milismedlemmar utförde sådana attacker helt öppet, i några fall hade övergrepp på fångar förekommit inför ögonen på människorättsadvokater.⁷ Amnesty International har också rapporterat om att okontrollerade milisgrupper utsatt oskyldiga medborgare för omfattande förföljelse. I januari 2012 lade en människorättsorganisation från Mellanöstern fram dokument om hur Nato gjort sig skyldigt till krigsförbrytelser under den åtta månader långa operationen för att få till stånd en regimförändring.⁸ Ingen mindre än Navi Pillay, FN:s kommissarie för mänskliga rättigheter, konstaterade att ”bristen på tillsyn från de centrala myndigheternas sida skapar ett klimat som gynnar tortyr och misshandel”.

En del av de förföljelser som inger rysningar är de rasistiska angreppen på dem som utpekats som ”svarta” afrikaner. Åtskilliga källor uppger att, förutom att svarta afrikaner anhållits *en masse* misstänkta för att vara legosoldater åt Gaddafi, så har staden Tawergha, tidigare bebodd av svarta, helt och hållet tömts på folk och förklarats som ”förbjuden militär zon” av Natostödda milisstyrkor. Hämnd och vedergällning följs nu upp av separatistiska rörelser som förespråkar antingen upplösning av den nuvarande staten eller upprättande av ett federalt styre.

Den fortsatta krigsföringen och det utbredda användandet av tortyr kräver att vi åter tar del av Afrikanska unionens (AU) uttalande från 10 mars 2011 i samband med 265:e mötet med Unionens Råd för fred och säkerhet. Den ”vägkarta” man där talade om innehöll en fempunktsplan med följande krav:

eldupphör, skydd för civila; ombesörjande av humanitär hjälp till libyer och utländsk arbetskraft i landet; dialog mellan de båda sidorna, dvs Gaddafiregimen och Nationella övergångsrådet (NTC); i syfte att uppnå ”en övergångsperiod” där båda sidor deltar och politiska reformer som ”tillmötesgår det libyska folkets önskemål”.

Kampen om afrikanska och libyska tillgångar

Ett år efteråt har den FN-resolution, som gav grönt ljus för att använda våld för att förverkliga en flygförbudszon, och användning av Natostyrkor – tillsammans med ”specialstyrkor” från

⁶ Seumas Milne, ”If the Libyan War Was about Saving Lives, It Was a Catastrophic Failure”, *The Guardian*, 26 oktober 2011, www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/26/libya-war-saving-lives-catastrophic-failure

⁷ Amnesty International, ”Militias Threaten Hopes for the New Libya”, London, februari 2012.

⁸ Se *Report of the Independent Civil Society Fact-Finding Mission to Libya*, januari 2012, baserad på ett faktsökande uppdrag i Libyen genomfört av den Arabiska organisationen för mänskliga rättigheter tillsammans med det Palestinska centrat för mänskliga rättigheter och International Legal Assistance Consortium.

Qatar under ett paraply av obegränsade bombkampanjer – försvunnit från rubrikerna internationellt. Verkligheten bakom förstörelsen i Libyen har emellertid inte upphört att djupt bekymra afrikanerna och de som är för internationell fred.⁹ I sitt öppna brev till världens medborgare uttalade de Engagerade afrikanska intellektuella sin smärta och vrede över hur de härskande skikten i Frankrike, Storbritannien och USA kunnat manipulera FN.¹⁰ Genom att peka på lärdomarna från krigen mot Iraks folk och uttalanden från delar av de neokonserverativa i USA, där dessa uttryckte sin önskan ”död åt FN”, klargjorde dessa intellektuella hur informationen snedvridits under den period som föregick antagandet av FN-resolution 1973 i mars 2011.

Denna attack på afrikaner mitt under en ekonomisk depression är inte något nytt och påminde afrikanska intellektuella om de omständigheter som rådde när Nationernas förbund gick under. Afrikanska forskare som strävar efter att främja en ny syn på internationell historia har förstått att det var under en av kapitalismens depressioner som Nationernas Förbund bröt samman, sedan de stora nationerna i Europa låtit bli att ingripa för att stoppa Italiens invasion av Abessinien i oktober 1935.¹¹ Detta misslyckande för Nationernas Förbund utlöste det som skulle svepa in mänskligheten i tragiska cykler av ekonomiska kriser, fascism, krig, folkmord och atombomber över Hiroshima och Nagasaki. 2011, mitt under en ny depression, misslyckades internationell diplomati i Afrika och afrikanska intellektuella, i likhet med deras föregångare inom International African Service Bureau (IASB) under depressionen på 1930-talet, varnade för att följden kunde bli nya krig.¹² Dessa afrikanska intellektuella påminde dem som var redo att lyssna om att FN:s säkerhetsråd inte kunnat styrka att dess bemyndigande av användning av våld enligt kapitel VII i FN-stadgan var en ett rimligt och ändamålsenligt svar på vad som i själva verket utvecklats till inbördeskrig i Libyen. De hävdade:

Det står klart att USA och dess europeiska allierade återgår till renodlade militära medel för att återkolonisera Afrika. Den självständighet afrikaner kämpat så hårt för måste försvaras. Vi kan inte tillåta att en ny kamp om Afrika inträffar medan vi tittar på. Vi fördömer USA, Storbritannien och Frankrike för flagrant kränkning av FN:s säkerhetsråd och kräver att Internationella krigsförbrytartribunalen inleder en utredning av Natos agerande för att klargöra om krigsförbrytelser begåtts i Libyen. Vi fördömer det rättsvidriga dödandet av överste Gaddafi och kräver en oberoende och öppen internationell utredning för att fastslå sanningen om detta.

Denna bok har skrivits i sympati med de internationella krafter som motsätter sig den pågående huggsexan om Afrika och som engagerat sig mot en återmilitarisering av Afrika. Under denna analys kommer vi att ta upp västmakternas hänsynslösa kamp för att ta kontroll över kontinentens oljetillgångar. Afrikas oljetillgångar har hamnat i ett nytt övergångsskede, där framtiden för de ledande västliga oljebolagen står på spel. Redan innan Gaddafiregimen fallit hade en brittisk akademiker, David Anderson, talat om ”kampen om Libyens olja”.¹³

⁹ Frågan om reguljära Qatar-trupper i Libyen-kriget avgjordes när stabschefen för Qatars väpnade styrkor medgav att hundratals Qatar-soldater fanns i Libyen. See Ian Black, ”Qatar admits sending hundreds of troops to support Libya rebels”, *The Guardian*, October 26, 2011. www.theguardian.com/world/2011/oct/26/qatar-troops-libya-rebels-support

¹⁰ Se särskilt uttalandet efter Gaddafi dödade, <http://www.concernedafricans.co.za/index.php/news> [Denna länk fungerar ej, däremot kan man ta del av uttalandet här: blogs.taz.de/netizenblog/2011/08/09/african_statement_on_security_council_abuse_of_libya/. – Red]

¹¹ Ali A. Mazrui, ed. *UNESCO General History of Africa*, vol. 8, *Africa Since 1935* (Berkeley: University of California Press, 1999). Se även S.K.B. Asante, *Pan-African Protest: West Africa and the Italo-Ethiopian crisis, 1934-1941* (London: Longmans, 1977).

¹² För en redogörelse för pan-afrikanisternas arbete under den senaste depressionen, se James Hooker, *Black Revolutionary: George Padmore's Path from Communism to Pan-Africanism* (Santa Barbara, CA: Praeger, 1967).

¹³ David Anderson, ”The Fight for Libya's Oil”, *Sustainable Security*, september 2011, <http://politicsinspires.org/the-fight-for-libyas-oil/>

Under entusiastiskt orerande om ”betydande fyndigheter” i Libyen kom Anderson in på att Europas oljejättar – Eni, Total, BP och Repsol YPF – skulle befinna sig i ”ett önskeläge” för att utnyttja dessa möjligheter. Vad han glömde bort var den hårda konkurrensen mellan europeiska oljejättar och ”Big Oil”-bolagen i Nordamerika. 2002 anordnade African Oil Policy Initiative Group ett symposium med rubriken ”Afrikansk olja: Avgörande för USA:s nationella säkerhet och utvecklingen i Afrika”. Det var där som förre kongressledamoten William Jefferson sade följande: ”Afrikansk olja bör behandlas som viktigt för USA:s nationella säkerhet efter 11 september. Jag anser att ... efter 11 september insåg vi alla att våra traditionella oljekällor inte är så säkra som vi trott.” Jefferson gav uttryck för tankegångarna inom en del av USA:s politiska etablissemang, där det handlar om alliansen mellan de stora oljebolagen och storbankerna. USA:s oljebolag fick en viktig roll internationellt efter 1945 och påverkade agerandet från USA:s regering och utövade stort inflytande över Pentagon, utrikesdepartementet, energidepartementet, inrikesdepartementet och andra delar av USA:s imperiesystem. Under finansekonomin epok blev dessa bolag involverade i Wall Streets investeringssatsningar och ökade sitt inflytande över det politiska systemet i USA både på hemmaplan och utomlands. Relationerna mellan de stora oljebolagen, det politiska systemet i USA och oligarkerna på Wall Street har betecknats som triangelalliansen inom amerikansk politik.

Efter att ha upprättat triangelalliansen med de största investeringsbolagen på Wall Street och ridit på höga olje- och bensinpriser blev USA:s oljejättar den mest vinstinbringande industrin i världen. Sex av de tio största företagen i världen är oljebolag. Det är i tur och ordning ExxonMobil, Royal Dutch Shell (Shell), British Petroleum (BP), Chevron, ConocoPhillips och Total. Dessa stora bolag är centrum för bad som brukar kallas ”Big Oil”. Enligt författaren till boken *The Tyranny of Big Oil* befinner sig Big Oil på en maktnivå med bara en motsvarighet i historien: epoken med Standard Oil. Och i likhet med Standard Oil verkar dagens oljejättar villiga att göra allt för att slå vakt om sin ställning.¹⁴

I vår undersökning av relationerna mellan Goldman Sachs och det nationella oljebolaget i Libyen kommer vi att peka på den utmaning som libyskt oberoende utgjorde för såväl oljeimperialismen som Natos dominans över Nordafrika och Medelhavet. Oljebolagen glömde aldrig att den libyska nationaliseringen av oljan på 1970-talet var föregångare till nationaliseringen i Iran 1979 och att Saudiarabien helt tog över Aramco i mitten av 1980-talet.¹⁵ Före upproren hade Gaddafi åter tagit upp frågan om nationalisering av västliga oljebolag. Åtskilliga forskare har öppet sagt att Libyen var involverat i den nya geopolitiska kampen om energiresurser.¹⁶ Dessa forskare kan särskiljas från talespersoner för västliga bolag på universitet och organisationer som Atlantic Council eller Council on Foreign Relations i USA. Det är själva plattformen för förslagen om ”liberalisering” och ”frihet”, som ytterligare belyser västlänternas luggslitna intellektuella apparat i tjänst hos triangelalliansen. Men, som vi kommer att framhålla i denna bok, den intelligentia som står i finanskapitalets tjänst är på den förlorande sidan intellektuellt och när det gäller den pågående kampen om att kontrollera Afrikas tillgångar. Efter att man misslyckats med att konkurrera om marknaderna med de nya uppåtgående staterna hamnar den militära ledningen för det internationella

¹⁴ Antonia Juhasz, *The Tyranny of Oil: The World's Most Powerful Industry-And What We Must Do to Stop It* (New York: HarperCollins, 2009).

¹⁵ För en fascinerande redogörelse för den inverkan som de libyska diplomatiska ansträngningarna fick i oljesektorn och dess återverkningar på OPEC-länderna (Organization of Petroleum Exporting Countries), se ”The Libyan Ultimatum”, chap. 7, i Anthony Samson, *The Seven Sisters: The Great Oil Companies and the World They Made* (London: Bantam Books, 1991).

¹⁶ Anderson, ”The Fight for Libya's Oil”; se även Michael Klare, *Rising Powers, Shrinking Planet: The New Geopolitics of Energy* (New York: Metropolitan Books, 2008); och av samme författare, *The Race for What's Left: The Global Scramble for the World's Last Resources* (New York: Metropolitan Books, 2012).

systemet i konflikt med nationella oljebolag, som strävar efter att etablera band till Brasilien, Kina, Indien och andra krafter som växer fram inom det internationella systemet. Under hela årtiondet efter att de internationella sanktionerna mot Libyen hade hävts, utnyttjade Gaddafiregeringen skickligt Exploration and Production Sharing Agreements (EPSA) med det nationella libyska oljebolaget för att upprätthålla en jämvikt i relationerna med nord-amerikanska, europeiska, brasilianska, kinesiska, ryska, turkiska, indiska och andra bolag som satsade på den libyska energimarknaden. 2009 hade den kinesiska oljejätten PetroChina gått om Exxon Mobil som världens rikaste företag. Även om Exxon tillfälligt återtog sin position, utmanades Big Oil av den snabba tillväxten för PetroChina, Sinopec och statliga brasilianska Petrobras, vilket förändrade energilandskapet internationellt. Libyen kunde nu överväga alternativa källor för satsningar i landets tillgångar. I slutet av 2010 var Kina största investerare i Libyen.

Den statskontrollerade libyska investeringsmyndigheten (LIA) tog sig in på det dunkla området för finansiering av energimarknader innan bolagen på Wall Street som Goldman Sachs och de intellektuella som var oljebolagens språkrör insåg att den nyliberala gruppen inom Libyens politiska ledning var för svag för att kunna överlämna landets ekonomi och oljereserver till väst. Gaddafi hade hållit västliga oligarker på avstånd genom en svängdörrsmekanism. Dessutom ansåg de stora amerikanska oljebolagen, att Gaddafis flirt med icke europeiska bolag var alltför hotfull. Libyen är en ledande tillverkare av oljeprodukter och mindre än 30 procent av tillgångarna utnyttjas. Ledningen för detta Libyen hade börjat bli aggressiv i sina finansiella operationer och engagerat sig för att upprätta en afrikansk monetär union, en afrikansk centralbank samt en afrikansk investeringsbank. I december 2010 tog Libyens centralbank kontrollen över Bahreinbaserade Arab Banking Corporation, som ägdes av Kuwait Investment Authority, Libyens centralbank, Investment Authority i Abu Dhabi och andra, mindre ägare. (Till dags dato har få forskare kopplat de omvälvande händelserna i Libyen sedan februari 2011 till Libyens dominerande ställning i Arab Banking Corporation). Många politiska ledare inom Gulf Cooperation Council (GCC) – vars uppgift sedan 1970-talet bestått i placera arabvärldens tillgångar i det finansiella systemet i väst – hade oroats av den självständighet som den libyska ledningen visat i sin framstöt för att dra bort Arab Banking Group från dess underdåniga hållning gentemot västliga bankintressen.

Föra Libyen ut ur Afrika

Denna bok kommer att belysa sambanden mellan Libyens naturtillgångar, Natos intervention och hur misskrediterade liberala resonemang om Afrikas naturtillgångar blivit, inklusive talet om mänskliga rättigheter och skyldigheten att skydda. Vår avsikt är att dra fram i ljuset det starka västliga intresset för Libyen och den ledande roll västliga intellektuella spelat. Bland kännare av Afrika i väst finns etablerade experter på varje enskilt afrikanskt land. I fallet Libyen fanns dock inte bara experter på landet utan också intellektuella i tankesmedjor som Chester Crocker (via Atlantic Council), Joseph Nye, Michael Porter, Francis Fukuyama, Richard Perle, Bernard Lewis, Benjamin Barber och Robert Putnam (via Monitor Group), samtliga inblandade i en långvarig kampanj för att främja ”reformer” i Libyen och Afrika.¹⁷

Saif al-Islam, en av Gaddafis söner, hade skolats i nyliberalt tänkande om ”reformer” och hade med framgång lyckats värva ledande västliga intellektuella i ett projekt som gick ut på att polera upp Gaddafiregeringens image. Monitor Group, en Bostonbaserad konsultfirma på toppnivå och knuten till Harvard Business School satsade på att hinna i kapp det försprång

¹⁷ ”Before War in Libya, Professors Advised Gaddafi”, *Harvard Crimson*, 26 maj 2011,

<http://www.thecrimson.com/article/2011/5/26/harvard-libya-monitor-gaddafi/>

För Joseph Nyes synpunkter på sitt möte med Gaddafi, se ”Tripoli Diarist: Big Tent”, *The New Republic*, December 10, 2007, <http://www.newrepublic.com/article/tripoli-diarist>

London School of Economics (LSE) och andra brittiska högre lärdomssäten, politiker och delar av energiindustrin tillskansat sig. Anthony Giddens, en av de mest citerade sociologerna i den anglosaxiska intellektuella världen och tidigare rektor för LSE, gjorde många resor till Libyen och drog in förre premiärministern Tony Blair som samtalspartner för att främja brittiska intressen i ett Libyen som sades gå ”från klarhet till klarhet”.

Joseph Nye (medlem av expertgruppen inom Monitor Group) har i såväl teori som praktik visat att teorin inom internationella relationer om USA:s mjuka makt utgör en del av en allmän teori om att ”det som är bra för USA:s banker och bolag är bra för mänskligheten”. Händelserna i Libyen visade dock att vad som ligger bakom tro på ”fria marknader” och ”mjuk makt” är redskap i en nyliberal framstöt med permanenta krig och amerikanisering av världen. Richard Haas, ordförande för CFR, lade bort fasaden om ”mjuk makt” och förespråkade öppet amerikanska ”kängor på marken”. Dessa realister inom det amerikanska utrikespolitiska etablissemangen öste invektiv över Libyen och kallade befolkningen ”stamdominerad”. Antropologer och andra samhällsvetare som ingår i detta idésystem placerades i främsta linjen som tänkare och förespråkare för militära underrättelseoperationer mot Afrika. Sedan överlämnades det till tidskrifter och andra informationsorgan i väst att förse medierna med ”experter” i syfte att hindra medborgarna från att skaffa sig någon förståelse för det libyska samhället.

Engagerade forskare som försöker förstå libysk politik och kultur med hjälp av källor på europeiska språk kommer att finna att amerikanska och brittiska intellektuella försökt monopolisera tolkningen av de politiska processerna i Libyen sedan Gaddafi kom till makten i september 1969. Studier gjorda av forskningsinstitut kompletterades med böcker om olja och landuppbyggnad, där franska och italienska intellektuella gav egna bidrag till en hel litteratur, som förde Libyen ut ur Afrika och återgav teorier om stamsamhällets karaktär i Libyens.¹⁸

Begrepp som stamsamhället Libyen, skurkstaten, terroriststaten, den radikala islamistiska staten, tjänade till att skyla över landvinningarna i detta samhälle och betona de påstådda skillnaderna mellan Libyen och Afrika. För att få en klar förståelse för historiska processer som dominans och motstånd i Libyen krävs att man sätter strålkastarljuset på de regionala skillnaderna mellan de områden som tidigare var kända som Cyrenaica, Tripolitania och Fezzan. Att dessa områden inte enades under en och samma politiska auktoritet förrän 1951 är en viktig sida av den libyska samhällskaraktären. Men denna regionala variation för inte folken där ut ur Afrika – och det är viktigt att åter poängtera att Libyen är ett afrikanskt samhälle, med folk som har en arabisk identitet. I den litteratur som dominerar i väst framställs Sahara som skiljelinjen mellan Nordafrika och ett subsahariskt Afrika, i stället för som ett område som utmärks av utbyte av idéer, folk och varor.¹⁹ Det är denna traditionella indelning som framställer de revolutionära förändringarna i Nordafrika som en del av en ”arabisk vår”.²⁰

¹⁸ Se Dirk Vandewalle, *Libya Since Independence: Oil and State Building* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1998); Dirk Vandewalle, ed., *Libya since Independence: Qadahfi's Revolution Revisited* (New York: Palgrave Macmillan, 2008); Anna Baldinetti, *The Origins of the Libyan Nation: Colonial Legacy, Exile and the Emergence of a New Nation-State* (New York: Routledge, 2010); Yehudit Ronen, *Qaddafi's Libya in World Politics* (Boulder, CO: Lynne Reiner, 2008); och Luis Martinez, *The Libyan Paradox* (New York: Columbia University Press, 2007).

¹⁹ Ghislaine Lydon, ”Writing Trans-Saharan History: Methods, Sources and Interpretations across the African Divide”, *Journal of North African Studies* 10/3-4 (september-december 2005): 293-324.

²⁰ I en för övrigt utmärkt bok, föll Vijay Prashad offer för detta synsätt på den arabiska våren vid karakteriseringen av revolutionen i Egypten. Se hans *Arab Spring, Libyan Winter* (New York: AK Press, 2012). För ett afrikanskt revolutionärt perspektiv, se Firoze Manji and Sokari Ekine, eds., *Africa Awakening: The Emerging Revolutions* (Oxford: Pambazuka Press, 2012). Se James Gelvin, *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know* (Oxford: Oxford University Press, 2012).

Afrikanska forskare har i stället pekat på betydelsen av revolutionära processer i Afrika efter del algeriska revolutionen och sammanflödet mellan pan-afrikanism och pan-arabism i Nordafrika.

Forskare som Samir Amin har varit i stånd att analysera de historiska grunderna för enhet och mångfald i denna region genom att ingående studera nationalismen och förhållandet till förkapitalistiska samhällsformationer i Mellanöstern och Nordafrika.²¹ Rätt mycket möda har lagts ned på att utnämna upproren i Nordafrika till en arabisk vår och detta har skett lika medvetet som de historiska ansträngningarna att föra Egypten ut ur Afrika. De arabiserade berberfolkens historia i Libyen är av betydelse för Afrikas relationer med regionen och kopplad till den pan-afrikanska tanken bakom Jamahiriya, det begrepp som användes för att framhålla att Libyen var en "massornas stat eller en folkstat".

En vidareutveckling av frågan om de nordafrikanska folkens pan-afrikanska kopplingar skulle föra oss längre tillbaka i historien, något som ligger utanför ramen för denna analys av Natos misslyckanden i en tid av ekonomisk kris. Det libyska ledarskapets inriktning åt detta håll hade skapat oro inom delar av landets befolkning, särskilt bland dem vars kulturella och intellektuella synsätt gjort dem benägna att känna kulturell och ideologisk frändskap med Västeuropa. Dessa sociala krafter betecknade sig själva som araber, men ideologiskt stod de under inflytande av västliga idéer om marknaden. I århundraden hade Nordafrika betraktats som en bro mellan Afrika, Europa och Asien, i synnerhet Levanten. Från merkantilismens epok till industrikapitalismens framväxt hade uppåtgående europeiska makter försökt invadera och ta kontroll över Nordafrika. Napoleons fälttåg i Egypten var bara en av de många expeditioner, som syftade till att hävda europeiska intressen efter kapitalismens intåg på den internationella scenen. När avkoloniseringen tagit fart försökte Frankrike och Storbritannien bemäktiga sig Suezkanalen, vilket ledde till krig. Under hela den tid som kampen för självständighet pågick i denna region såg europeiska makter kontroll av området som livsviktigt för Europas säkerhet och ekonomiska välbefinnande.

När den ekonomiska krisen skärptes inom Eurozonen började ledande europeiska politiker, exempelvis i Frankrike och Italien, att se sig om efter utvägar för att ackumulera mer kapital från Afrika.

Några forskare och liberala bedömare har undervärderat djupet av den kapitalistiska depressionen, men Simon Johnson, f d chefsekonom inom Internationella valutafonden (IMF) har talat om bankirernas "tysta kupp" under denna depression. Paul Krugman skrev en bok med titeln *End This Depression Now*, men missade där kopplingen mellan depressionen och den ökade militariseringen av delar av Mellanöstern och Afrika.²² Att beröva och exproprierat naturtillgångarna i förtryckta samhällen utgör nu ett tydligt uttryck för huggsexan om Afrika i detta skede av den ekonomiska krisen.

Johnson, som skrivit om "Den tysta kuppen" när det gäller de amerikanska bankirernas och finansvärldens politiska makt, noterade i boken *13 Bankers: The Wall Street Takeover and the Next Financial Meltdown*, att finansoligarkerna inte klarar av att stoppa färden mot en ny ekonomisk härdsmläta. Frågan är huruvida samhällen runt om i världen, i synnerhet i Afrika, är redo för alternativ när denna härdsmläta inträffar. Johnson skriver: "Vad vi nu står inför kan i själva verket visa sig värre än 30-talsdepressionen – eftersom världen nu är långt mer sammanflätad och på grund av att banksektorn blivit så stor."²³ Samir Amin har gått längre än

²¹ Samir Amin, "The Arab Nation: Some Conclusions and Problems", *MERIPReports*, 68 (June 1978): 3-14.

²² Paul Krugman, *End This Depression Now* (New York: WW. Norton, 2012).

²³ Simon Johnson, "The Quiet Coup", *The Atlantic*, maj 2009. Dessa idéer utvecklades i en annan bok av samme författare, *13 Bankers: The Wall Street Takeover and the Next Financial Meltdown* (New York: Vintage Books, 2010).

till att beskriva följderna av kapitalismens kris genom att peka på polariseringen på internationell nivå och de växande klyftorna i olika samhällen. I boken *Ending the Crisis of Capitalism or Ending Capitalism?* skrev Amin att ”den globala ekonomiska krisen har åter fått folk att ifrågasätta den nyliberala globaliseringens begränsningar och, mer allmänt, kapitalismens begränsningar”.

Dessa begränsningar har blivit allt uppenbarare för varje dag som gått sedan 2008, då Lehman Brothers kollapsade. Åren efter denna avgörande händelse har kapitalismens begränsningar framgått i Väst Europa, där ledande nationer drabbats av den djupaste krisen sedan 1930-talet. Eurons och EU:s förmåga att överleva på sikt är nu hotad. Den stora skillnaden mellan krisen i dag och den på 1930-talet är att europeiska makter, nu när afrikanska stater blivit självständiga, inte längre kan utöva ekonomiskt tvång som ”Plantera mer grödor” eller andra former av tvångsåtgärder.²⁴ Som Walter Rodney så tydligt visat ledde depressionen och åtstramningarna i Europa till att Storbritanniens koloniala myndigheter i Afrika satsade på ”ökade arealer för konventionella exportgrödor och andra som sågs som nödvändiga. Det hade redan blivit norm att i tider av kriser i den globala kapitalistiska ekonomin tvinga afrikaner att odla mer grödor som gick att saluföra. Den politiken hade i något oorganiserad form använts på 1920-talet och när den stora depressionen slog till kom den till användning på riktigt allvar. Regeringens klart uttalade mål var att försäkra sig om att Afrika upprätthöll det totala värdet av den koloniala produktionen, trots fallande priser. Enda sättet detta kunde ske på var att först uppmuntra och sedan tvinga afrikanerna att ’plantera mer grödor’, därav namnet på kampanjen.”

Formellt var kolonialismens tid över i Afrika, men europeiska stater som Frankrike, Belgien och Storbritannien försökte bibehålla delar av de gamla koloniala relationerna, något som Kwame Nkrumah betecknade som neokolonialism. Frankrike var särskilt sårbart för utmaningar mot landets speciella ställning i Afrika och under 40 år efter självständighetskampen betraktades Frankrike som Europas gendarm i Afrika.

Sett i ljuset av Natos ingripande i Libyen blir den franske presidenten Nicolas Sarkozys uttalande begripligt: ”Vi kommer att kämpa för att rädda euron.”

Var interventionen i Libyen en del av denna kamp?

Förändringarna i den internationella ekonomin har varit så snabba att interventionen i Libyen visade på de djupa motsättningarna i Europa och satte strålkastarljuset på hur delar av franska, brittiska och amerikanska kapitalintressen var redo att använda sig av naket våld för att behålla konkurrenskraften. Qatars energiska medverkan som en viktig partner för Nato (via Istanbulsamarbetsinitiativet, en grupp som fungerade som en *de facto* allierad till Nato) tydliggjorde det sätt som klientstater används som militära samarbetspartners i den nya uppdelningen av världen. En av de frågor som kommer att tas upp i det avslutande kapitlet i denna studie är huruvida dessa nya relationer, som exempelvis Istanbulsamarbetet eller Medelhavsdialoginitiativet, är hållbara på sikt. Intellectuellt visade misslyckandet i Libyen på den desinformation och de informationskampanjer med militära förtecken som pågår i väst. Hugh Roberts har fångat detta i sin artikel ”Who said Gaddafi Had to Go?”:

Interventionen tog glansen av alla de principer som de krigförande åberopat för att rättfärdiga den. Den ledde till att tusentals civila dödades, förnedrade idén om demokrati, förnedrade idén om lag och rätt och framställde en falsk revolution som en äkta. Två påståenden som upprepades i det oändliga – de var avgörande för västmakternas argument för kriget – var att Gaddafi höll på att

²⁴ För en grundlig redogörelse för de former av tvång som utnyttjades i Afrika under den kapitalistiska depressionen, se Walter Rodney, *How Europe Underdeveloped Africa* (Dar es Salaam: Tanzania Publishing House, 1972).

‘döda det egna folket’ och att han ‘förlorat all legitimitet’, där det senare påståendet framställdes som en naturlig följd av det förra. Båda påståendena innehöll mystifikationer.²⁵

Roberts vidhöll att interventionen i Libyen bara kan förstås genom kommande arbeten om dem som var med om att manipulera informationen. Intellectuella och politiker i Afrika har dragit många lärdomar av hur man manipulerade begreppet humanitära ingripanden. Väst-ledarnas dubbelspel innebar en väckarklocka och även allierade till USA som Yoweri Museveni har insett detta. I sin artikel ”Den Gaddafi jag kände” uttalade han tydligt, att även om den libyske ledaren inte varit något helgon så hade inte väst någon rätt att intervensera i afrikanska angelägenheter.²⁶ I den korta artikeln kan man urskilja ”en inre uppgörelse” kring vad det innebär att vara allierad med USA. För ledare som Museveni, som satsat hela sin framtid på samarbete med den amerikanska militären, blev ingripandet i Libyen en kallduch, eftersom den libyska statsledningen gjort allt för att rentvå sig inför USA och Storbritannien – framför allt efter invasionen i Irak och gripandet av Saddam Hussein.

Natos operation visade på den verklighet som innebär att västliga bolag är beredda att använda omfattande våld för att förbli konkurrenskraftiga under den rådande depressionen. Dessa bolag har bestämt sig för att gå längre än strukturella ”reformer” och tänker agera militärt i Afrika. Några bedömare såg också interventionen i Libyen som ett indirekt krig med Kina.²⁷ Krig och revolution i Nordafrika har öppnat en ny era i Afrikas historia.

Under cirka ett år efter avrättningen av Gaddafi framställde medier och akademiker i väst interventionen i Libyen som en stor framgång. Akademiska experter på Libyen som Dirk Vandewalle författade artiklar med rubriker som ”Efter Gaddafi: De överraskande framgångarna för det nya Libyen” i november/december-numret 2012 av *Foreign Affairs*. Det märkliga med Vanderwalles resonemang var att han fortsatte att beteckna interventionen i Libyen som en framgång även efter attentatet då USA:s ambassadör i Libyen, Christopher Stevens, dödades. Tisdagen den 11 september 2012 dödades Stevens och ytterligare tre personer i Benghazi. Denna händelse klargjorde vad man försökt dölja: att hundratals miliser ägnade sig åt att plundra och skrämna civila. Men eftersom misslyckanden alstrar misslyckanden fick hela det skandalösa runt Natos agerande i Libyen och Nordafrika anstå tills David Petraeus, som ingått i ledningen för interventionen i Libyen när han tog över som chef för CIA i september 2011, hamnade i vanära.

Sambandet mellan David Petraeus’ avgång och de misslyckade försöken att rädda ambassadören förde fram andra aspekter av Natos agerande i luset, något som kulminerade med avsättningen av general Carter Ham som chef för USA:s Afrikakommando. Den 18 oktober 2012 meddelades att han skulle ersättas av general Rodriguez. Åtta dagar senare återinsattes konteramiral Charles M Gaouette, som varit chef för USS *John C Stennis* attackstyrka. Två veckor senare, den 9 november 2012, avgick general David Petraeus, en f d fyrstjärnig general i USA:s armé, som chef för CIA. Dessa förändringar inom den militära apparaten berodde på det katastrofala misslyckandet för det övermod som förekommit om USA:s påstådda militära styrka och västs förmenta självklara överlägsenheten kulturellt och ekonomiskt. I denna bok kommer vi att klargöra hur de neokonservativa och nyliberala idéerna förlorade sin glans genom dessa toppgeneralers fall från det militära etablissemangen. Den organisation som kallas Project for a New American Century (PNAC), sammansatt av vad som nu kallas

²⁵ Hugh Roberts, ”Who Said Gaddafi Had to Go?” *London Review of Books*, 33/22-17 (november 2011), <http://www.lrb.co.uk/v33/n22/hugh-roberts/who-said-gaddafi-had-to-go>

²⁶ Yoweri Museveni, ”The Qaddafi I Know”, *Foreign Policy Magazine*, 24 mars 2011, http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/03/24/the_qaddafi_i_know

²⁷ F. William Engdahl, ”NATO’s War on Libya Is Directed against China: AFRICOM and the Threat to China’s National Energy Security”, *Global Research*, 25 september 2011, www.globalresearch.ca/nato-s-war-on-libya-is-directed-against-china-africom-and-the-threat-to-china-s-national-energy-security/26763

neocons, och som dominerade Bushadministrationen har skrivit många böcker, som handlar om hur USA:s militära och ekonomiska dominans ska vidmakthållas. Detta gäller i synnerhet Douglas Feith Jr:s *War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terror* som gav upplysningar från första parkett om hur falska uppgifter fabricerats för att skapa det klimat som underlättade invasionen av Irak. Den analys som kommer att göras här går ut på att om Irakkriget misskrediterade neo-konservatismen, så misskrediterades nyliberalismen av Lehman Brothers fall 2008.

Villfarelser om att USA var omöjligt att besegra militärt hade spridits så högljutt efter avslutningen på kalla kriget att många av de högsta politiska och militära ledarna trodde på sin egen propaganda. Det amatörmässiga agerande David Petraeus och hans kollega general John Allen gav prov på visade bara hur långt självbedrägeriet inom den militära apparaten hade gått. Att koncentrera sig på misslyckandena handlar inte om att frossa i dem utan ingår som en del av att stärka rörelsen för fred och rättvisa i dess beslutsamhet att utmana militarism och utsugning.

I boken *African Awakening: The Emerging Revolutions* hävdar Samir Amin att resningarna i Afrika och Mellanöstern utgör ett tecken på den nya "stormzonen" av upprepade revolter i söderns länder.²⁸ Denna bok hävdar att USA:s Afrikakommando och de konservativa politiska krafterna i USA har som mål att hindra andra revolutionära uppror av det slag och den omfattning som avlägsnade regimerna i Tunisien och Egypten. Denna målsättning hos USA:s säkerhetsetablissemang uttalades öppet av Center for Strategic and International Studies (CSIS) i Washington vid ett viktigt seminarium om betydelsen av upproret i Egypten.²⁹ Huruvida upproren i Egypten och Tunisien utgör tecken på "stormzonen" är något som verkligen oroar västliga oljebolag, och trots allt har Afrikanska unionen insett att kriget i Libyen var ett angrepp på Afrika.

I denna bok kommer vi att framhålla att Natos intervention bidragit till att öka medvetenheten i Afrika om att Afrikanska unionen måste stärkas för att kunna svara mot de politiska, diplomatiska och militära kraven och stå emot militära insatser utifrån som Natooperationerna i Libyen. Vi kommer också knyta detta katastrofala misslyckande till de misslyckade idéer som Joseph Nye, Anthony Giddens, Lisa Anderson och de internationella experterna står för och vars intellektuella insatser handlat om att avfärda planerna på afrikanskt oberoende och afrikansk enhet. Något som var frapperande när det gäller förespråkarna för liberala ingripanden var deras tystnad när afrikanska migrantarbetare i Libyen slaktades av grupper från Nationella övergångsrådet (NTC).

Denna bok kommer att ge en bild av den desinformationskampanj som igångsattes för att rättfärdiga avrättningen av överste Muammar Gaddafi och åter slå fast att det sätt som han dödades på och förstörelsen av staden Sirte syftade till att krossa tanken på afrikansk enhet. Man behöver inte alls godta alla överste Gaddafis idéer, men det finns något avgörande – tanken på frihet för Afrika – som måste lyftas fram. Från Kwame Nkrumahs verk till Nelson Mandelas ledarskap har den bärande tanken varit: Afrikaner måste styra takt och hastighet i arbetet på Afrikas enande och frihet. Om det var så, vilket hävdas av delar av det intellektuella etablissemangen i USA, att USA:s krig mot Vietnams folk avspeglade "ett inneboende moraliskt misslyckande för det politiska systemet i USA",³⁰ kommer interventionen i Libyen

²⁸ Samir Amin, "2011: An Arab Springtime?" in *African Awakening: The Emerging Revolutions*, ed. Firoze Manji and Sokari Ekine (Oxford: Pambazuka Press, 2012).

²⁹ Center for Strategic and International Studies (CSIS), "Implications of the Uprising in Egypt", *Schieffer Series*, February 3, 2012, <http://csis.org/event/implications-uprising-egypt>.

³⁰ Henry Kissinger, *On China* (New York: Penguin, 2011), 213

och mordet på Gaddafi att gå till historien som ett oerhört misslyckande för Nato och något som sporrade viljan till enhet i Afrika.

Recension. Sättet det startar på: Libyen och den katastrof humanitära interventioner leder till

Chris Nineham

Recensionen från *counterfire.org*, 27 februari 2014 ³¹

På treårsdagen av attacken på Libyen drar Chris Nineham lärdomarna utifrån Horace Campbells *Global Nato and the Catastrophic Failure in Libya*.

Från mitten av mars till oktober 2011 stod Libyen i centrum för mediernas uppmärksamhet, när västligt flyg genomförde i genomsnitt 150 flygräder om dagen mot en olycklig civilbefolkning. Det brutala dödandet av Gaddafi – enligt Campbell samordnades av specialstyrkor från USA, Storbritannien och Frankrike och med insatser av drönare – och följdes av ett kortvarigt jubel i medierna. Därefter, om man undantar försiktiga rapporter om attentatet i Benghazi i september 2012 då USA:s ambassadör dödades, och enstaka hänvisningar till kaos och milisvälde, har tystnaden varit närmast total. De traumatiska följderna av detta var så märkbara att västliga medier kort och gott slank undan.

Attacken på Libyen var officiellt det mest grundligt förberedda av alla humanitära krig. Gareth Evans, ”expert på konfliktförhindrande”, anslöt sig till en kör av röster i väst, när han i mars 2011 underströk att operationen ”inte handlade om att bomba för demokrati eller vara ute efter Muammar Gaddafis skalp. Juridiskt, moraliskt, politiskt och militärt har den bara ett motiv: att skydda landets befolkning”. (sid. 134)

Horace Campbells skildring av kriget demolerar effektivt uppfattningen att interventionen ens hade det minsta att göra med humanitär insats. Campbell har dock sina blinda fläckar; han tonar ned Gaddafis totalitära bakgrund och överdriver Obamas vilja till fred. Emellanåt blir hans argumentation lite svår att följa. Icke desto mindre är detta en mycket betydelsefull berättelse, på grund av att det, när treårsdagen av angreppet på Libyen närmar sig, hörs alltmer högljudda krav på andra liknande humanitära ingripanden. Medan allmänna opinionen i Storbritannien och på andra håll har blivit alltmer fientligt inställd till krig utomlands verkar talet om ingripanden vinna terräng bland liberaler och inom vänstern.

Orsaker och konsekvenser

Campbell pekar klart på de katastrofala följderna av västmakternas bombningar. Cirka 50 000 människor dödades efter det att interventionen inleddes, mot några tusen innan, och den libyska staten rasade ihop på grund av bombningarna och detta följdes av kraftig tillväxt av milisstyrkor. På ett avgörande sätt visar han också att detta katastrofala resultat var en direkt konsekvens av motiven bakom interventionen.

Bernard-Henri Lévy, den franske författaren som med stolthet hävdade att han stått för den tunga intellektuella och diplomatiska insats som banade väg för angreppet, medgav att Frankrike planerat interventionen i årtal (sid. 73). När tillfället kom handlade det inte om någon samordnad, övervägd intervention utan om en otillständig kamp om att skaffa sig fördelar. Frankrike skickade iväg sina bombplan bara några timmar efter omröstningen i FN som slog fast att man hade skyldighet att skydda befolkningen i Libyen. Som en brittisk militär rådgivare uttryckte det:

³¹ Original: <http://www.counterfire.org/index.php/articles/book-reviews/17060-the-way-it-starts-libya-and-the-disaster-of-humanitarian-intervention>

Mot slutet av mötet ... tillkännagav president Sarkozy för världens medier, och utan att rådgöra med de allierade som han suttit tillsammans med bara några minuter innan, att franskt flyg börjat agera över staden. På två timmar hade franska styrkor inlett en rad dramatiska attacker på Gaddafis stridsvagnar och pansar, vilket satte stopp för regeringstruppernas pågående framryckning mot Tripoli. (sid. 117)

I stället för att ta fördöma fransmännens agerande satte briter och amerikaner igång med att försöka hinna i kapp. Fransmännen började bomba vid sextiden på aftonen den 19 mars, vid midnatt besköt amerikanska och brittiska ubåtar i förväg utsedda mål runt om i landet med Tomahawkrobotar. Rivaliteten var stor under hela kampanjen. Deltagarna kunde inte ens komma överens om vad operationen skulle kallas. Enligt den italienske parlamentsledamoten Giampiero Cantoni motsatte sig Frankrike kraftigt att den skulle ledas av Nato "eftersom man ville tillförsäkra sig oljekontrakt åt sig själva efter kriget" (sid. 119).

International Institute of Strategic Studies [Internationella Institutet för Strategiska Studier] uppgav att det förmenta målet att försvara Benghazi hade uppnåtts på två dagar (sid. 119). Men bombningarna pågick ytterligare fem månader med sammanlagt 9 700 bombräder. Efter Tripolis fall kom en del sanningar i dagen. Den 1 september löd en rubrik i *The Guardian*: "Kampen om Libyens olja har inletts och både Storbritannien och Frankrike deltar" (sid. 83). Som en illustration till detta besöktes Tripoli de efterföljande veckorna av [Storbritanniens premiärminister] Cameron, Sarkozy, Turkiets premiärminister Recep Erdogan och Paolo Scaroni, vd i den italienska energijätten ENI.

Rubriken i *The Guardian* var ofullständig. Olja var inte det enda väst var ute efter. Campbell visar att betydande gasfyndigheter upptäckts på 1990-talet, vilket gjorde tillgångarna i Libyen till de näst största i världen. Frankrike var också intresserat av det nubiska sandstens-akvifersystemet, en av de största underjordiska färskvattenreservoarerna på jorden, och tyska bolag hade under en tid studerat ökenområdena i Libyen för framtida produktion av solenergi för Europa.

En omstridd värld

Västmakternas rovgiriga motiv kan förstås fullt ut bara inom ramen för ett större geopolitiskt sammanhang. En omsorgsfull läsning av denna späckade och lätt osammanhängande bok lär oss mycket om detta sammanhang och pekar på tendenser som sannolikt kommer att utforma västlig utrikespolitik under rätt lång tid.

En betydande del av denna bakgrund handlar om hur USA:s relativa tillbakagång skapat utrymme för ekonomier på väg uppåt att omorientera sig. Som Campbell skriver: "Om Irak-kriget innebar att neo-konservatismen misskrediterades så ledde Lehman Brothers fall 2008 till att nyliberalismens idéer misskrediterades" (sid. 31). Tony Blair hade USA:s välsignelse när han 2003 öppet sträckte ut handen till Gaddafi i den libyska öknen. Trots dessa framstötter och ett första närmande till väst började Gaddafiregimen i slutet av detta årtionde att utveckla en utrikes- och ekonomisk politik, som var alltmer oberoende av väst på grund av USA:s problem och dess revalers växande styrka. Libyens band till Kina, Ryssland och Brasilien utvecklades snabbt. Gaddafi, som också var medveten om att sex av de tio länderna med snabbast tillväxt fanns i Afrika, började samtidigt att alltmer orientera sig politiskt och ekonomiskt mot den afrikanska kontinenten. Han använde sig av pan-afrikansk retorik och skapade nära handelsförbindelser särskilt med andra stater, som också just upptäckt nya mineraltillgångar.

Inför denna envisa självständighet började USA satsa på ett andra spår i sin Libyenpolitik, genom att uppmuntra alternativa ledningsfigurer. Enligt en som analyserat Wikileaks avslöjanden "odlade USA relationerna med vissa personer inom Gaddafiregimen och diskuterade i hemlighet fördelarna med att få bort Gaddafi från scenen" (sid. 48).

Olika högt uppsatta personer inom den libyska förvaltningen, som gått på brittiska universitet och blivit ”övertygade” om nyliberalismens fördelar, började utnyttjas mot regimen. 2008 uppgav USA:s ambassad att en av dem, Ibrahim el-Meyet, sagt att han dragit slutsatsen att ”det inte kommer att ske någon verklig ekonomisk eller politisk reform i Libyen förrän al-Gaddafi lämnat scenen” och att detta ”kommer inte att ske så länge som Gaddafi fortfarande är vid liv” (sid. 73).

Ett annat viktigt inslag utgörs av arabrevolutionerna. Upproren i Egypten och Tunisien hade orsakat total förvirring i Washington. Det handlade inte bara om att två av västs favoritdiktatorer störtats, utan också om att liknande resningar hotade att sprida demokratins virus runt om i en region, som USA velat betrakta som sitt arvegods. Erfarenheterna från Haiti hade visat att inbördeskrig kan skapa gynnsamma villkor för utländskt ingripande. Goda relationer till missnöjda personer inom regimen var värdefullt. Västliga ledare insåg också att den libyska statens auktoritära karaktär gjorde att det demokratiska upproret i landets östra del skulle komma att ledas av folk med liten politisk kunskap och erfarenhet. Väst satsade på att de viktigaste personerna på upprorssidan skulle gå att vinnas över från en principfast kamp för demokrati och självständighet till en provästlig, och därmed marknadsvänlig, agenda. Det var där Bernard-Henri Lévy kom in i bilden under upptakten till bombningarna. Dessvärre skulle det visa sig vara en mycket framgångsrik väg.

Kalkylen kan ha gått ut på att en väststött regimförändring skulle leda till en blomstrande marknadsekonomi och demokrati. Det gick inte riktigt på det viset. Västs satsning på klan- eller etnisk tillhörighet som urvalsprincip ledde till kaos och sammanbrott snarare än en skinande ny och ren nyliberal ordning. Det spelade ingen roll. Tillsammans med direkt repression i Bahrein och på andra håll ledde interventionen åtminstone till att de revolutionära krafterna i Mellanöstern demoraliserades och vilseleddes.

En ny sorts krig

Den sista pusselbiten handlar om den strategi som väst, under USA:s ledning, håller på att utveckla. De förödmjukande erfarenheterna av Afghanistan och Irak har gjort fullskaliga markinvasioner oattraktivt till och med för hökarna, i varje fall tillsvidare. Följden har inte blivit att man vänt sig bort från en aggressiv utrikespolitik, utan att man övergått till krig genom ombud, specialoperationer och drönarattacker. Den verkliga sanningen bakom mordet på USA:s ambassadör i Benghazi visade i vilken utsträckning detta slags strategier kommit till användning i Libyen med fortsättning i Syrien. För att använda Campbells egna ord:

Ledningen för den militära underrättelseverksamheten hade utvecklat en politik, som kunde knytas samman med vissa milisgrupper i östra Libyen. [...] Frankrike, CIA och AFRICOM hade lierat sig med dessa jihadisterna för att destabilisera Libyen, frysa miljardtillgångar i dollar, avrätta Gaddafi, hålla igång alliansen och använda Libyen som en bakre bas i kampen för regimförändring i Syrien. (sid. 261)

Medan de skumma operationerna pågick framställdes interventionen som uttryck för en moraliskt högstående handling, där det handlade om att rädda liv och inte ödelägga dem. Den proklamerades bakom den politik om ”Skyldighet att skydda”, som FN antog 2005. Alltför många liberaler och vänstermänniskor har gått på detta. På något sätt lät de övertyga sig själva om att det västliga krigsmaskineriet kunde bli godartat. Då kan de inte ens ha lyssnat ordentligt på vad som sades. USA:s försvarsminister Robert Gates hade ju varit uppriktig: ”En flygförbudszon inleds med en attack på Libyen för att slå ut landets luftförsvar ... sen kan man sätta in flyg över hela landet och inte behöva oroa sig alltför mycket för att våra grabbar ska bli nedskjutna. Men det är så det startar” (sid. 119).

Om Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya på nätet:

[Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya. Lessons for Africa in the Forging of African Unity](#) (Monthly Review)

[Horace Campbell on Mandela's Legacy, NATO's Failure in Libya ...](#) (Democracy Now)

[Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya – Lessons for Africa in the Forging of African Unity](#) (Zero Anthropology)

[Book Review: Global NATO and the Catastrophic Failure in Libya](#) (London School of Economics and Political Science)

[Slouching Towards Sirte: NATO's War on Libya and Africa by Maximilian Forte](#) (Ceasefire)

Ytterligare lästips

På marxistarkivet finns ett ganska stort antal artiklar och artikelsamlingar om Libyen. Se [Aktuella frågor - Libyen](#). Där redovisas texter först sorterade efter författarens namn (tidpunkt anges inom parentes), sedan följer ett antal uttalanden och allra sist artikelsamlingar.

Se även Patrick Cockburn: [Riskerna med interventioner](#) som tar uppfrågan om imperialistiska interventioner ur ett mer allmänt perspektiv (Irak, Afghanistan, Syrien ...)